

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82339,Wenda-Tadeusz.html>
2021-12-09, 11:50

Wenda Tadeusz

WENDA Tadeusz Apolinary (23 VII 1863, Warszawa – 8 IX 1948, Komorów k. Warszawy), twórca portu morskiego w Gdyni. Syn Władysława, naczelnika archiwum miejskiego, autora prac historycznych, i Justyny z Matuszewskich.

Po ukończeniu III gimnazjum rządowego (realnego) w Warszawie, studiował matematykę na uniwersytetach w Warszawie i w Petersburgu, gdzie ostatecznie ukończył Inst. Inżynierów Komunikacji (1884–90).

Początkowo pracował na budowie kolei w Rosji i w Kongresówce, od 1906 zajął się budownictwem morskim i z ramienia prywatnego przedsiębiorstwa budował port w Windawie i przebudowywał port w Rewlu (ob. Tallin w Estonii). Następnie, jako samodzielny przedsiębiorca, zbudował kilka mostów oraz przystań w Royen k. Rygi. Podczas I wojny światowej pracował społecznie w Komitecie Obywatelskim miasta Warszawy, kierując robotami publicznymi, przy których zatrudniano bezrobotnych.

W 1918 W. uczestniczył w komisji organizującej zarząd dróg wodnych w Polsce, następnie był inspektorem żeglugi na Wiśle. Pracując w Ministerstwie Robót Publicznych opracował projekt rozbudowy portu w Gdańsku do mocy przeładunkowej 12 mln ton. Kiedy w 1919 okazało się, że Gdańsk nie znajdzie się w granicach odrodzonej Rzeczypospolitej, a władze Wolnego Miasta Gdańska nie zamierzają udostępnić jej użytkowania portu w skali niezbędnej dla jej interesów gospodarczych, gwałtownie poszukiwano alternatywnego rozwiązania. W. aktywnie w tym uczestniczył. W IV 1920 zbadał i odrzucił możliwość zbudowania portu morskiego w Tczewie. W V tego roku rozwiązanie problemu powierzono Ministerstwu Spraw Wojskowych, w którym W. został kierownikiem wydziału budowy portów w Departamencie Spraw Morskich. W tymże

miesiącu przeprowadził studia terenowe polskiego wybrzeża i osobiście dokonał wyboru miejsca pod przyszły port we wsi Gdyni, w dolinie rzeczki Chylonki między Kępą Oksywką a Kamienną Górą. Oddelegowany 12 X 1920 do dyspozycji przedstawiciela ds. morskich przy Generalnym Komisarzu Rzeczypospolitej w Wolnym Mieście Gdańsku, W. został naczelnikiem budowy portu gdyńskiego, którą rozpoczął w końcu tego roku.

Roboty prowadzono początkowo systemem gospodarczym, wg projektu W. i pod jego bezpośrednim kierownictwem. Pierwsze obiekty były konstrukcji drewnianej, na palach, wypełnione kamieniami. W dalszych latach zostały zastąpione trwalszymi (zatapianymi skrzyniami żelbetowymi z dnem typu Kopenhaga z betonową nadbudową), ale zaplanowany przez W. port stanowił jednolitą koncepcyjnie, przemyślaną całość, korzystną dla manewrowania, spełniającą warunki samooczyszczania się z lodów. Zaczątek stanowiło molo długości 550 m z odgałęzieniem ku północy (długości 170 m) chroniącym je od fali i przystanią o 150 m nabrzeża. Pierwszy statek oceaniczny (francuski „Kentucky”) zawinął do Gdyni 13 VIII 1923. Budowa nowoczesnego portu ruszyła na dobre w 1926, po powierzeniu jej w 1924 francusko-polskiemu konsorcjum. Kierował nią W., stojąc na czele zarządu (od 1932 był też naczelnikiem wydziału techniczno-budowlanego Urzędu Morskiego w Gdyni). Fundamentowanie przeprowadzały specjalistyczne firmy duńskie. Poziom nabrzeży i terenów portowych ustalono na wysokości 2,5 m powyżej zera morza, głębokość kanału wejściowego i nabrzeża francuskiego wynosiła 12 m, większości pozostałych 10 m.

W 1937 W. przeszedł na emeryturę. Stanowiący jego głównie dzieło (o czym się zapomina, przypisując je powszechnie E. Kwiatkowskiemu) port zaliczał się wówczas do największych i najnowocześniejszych w Europie (zawinęło doń 5759 statków) – miał 1400 ha powierzchni, łączną długość nabrzeży 12,8 km (w 1938 przeładowano w Gdyni 8,7 mln ton towarów, blisko połowę obrotów naszego handlu zagranicznego).

W. za te zasługi został odznaczony Krzyżem Oficerskim

Orderu Odrodzenia Polski, francuską Legią Honorową i duńskim Orderem Danebroga. Jego imieniem nazwano pierwsze molo węglowe w porcie gdyńskim, jedną z ulic Gdyni, a na Dworcu Morskim w Gdyni wmurowano 23 IX 1982 poświęconą mu tablicę pamiątkową.

W. propagował tę problematykę. Opublikował rozdział *Dzieje budowy portu gdyńskiego* w książce *XV lat polskiej pracy na morzu* (Gdynia 1935) oraz *Rzut oka na warunki powstania portu w Gdyni* (Gdynia 1938); ta ostatnia publikacja zawiera tekst referatu, jaki wygłosił na kongresie inżynierów portowych krajów bałtyckich i skandynawskich w Gdyni w V 1938 (ukazała się też w języku francuskim). Syn W., Jerzy, inżynier, opublikował podczas sympozjum naukowego *50 lat miasta Gdyni* (XII 1976) obszerną pracę pt. *Inż. Tadeusz Wenda – projektant i realizator techniczny budowy portu w Gdyni*.

SBTP (B. Chwaściński); Łoza.

S. Hueckel: *Z dziejów hydrotechniki morskiej w Polsce*, Gdańsk 1968; tegoż: *Wspomnienia inżynierskie*, Gdańsk 1981; *Materiały Sympozjum „50 lat miasta Gdyni”*, Gdynia 1977; B. Orłowski: *Polska przygoda z techniką*, Warszawa 2009; „Technika Morza i Wybrzeża” 1948, nr 9-10; Oświadczenie poselskie Jana Kulasa z 20 V 2009 (www.sejm.gov.pl).

Bolesław Orłowski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)